

MARTIN HEIDEGGER (1889-1976) se narodil v allemanské vesnici Messkirch v rodině místního bednáře a kostelníka. Na univerzitě ve Freiburgu im Breisgau studoval v prvních dvou ročnících jako hlavní obor katolickou teologii, v dalších letech se pak cele věnoval filosofii. V roce 1915 se na Freiburské univerzitě habilitoval jako soukromý docent a brzy se stal asistentem zakladatele fenomenologie Edmunda Husserla. Na jeho doporučení se stal roku 1923 mimořádným profesorem v Marburgu. V roce 1926 byl navržen na funkci řádného profesora a v roce 1927, po předložení svého prvního obsáhlého a celoživotně nejdůležitějšího spisu „Bytí a čas“, byl v této funkci potvrzen. Začátkem roku 1929 byl povolán zpět na svou domovskou univerzitu ve Freiburgu, kde zůstal až do konce svého učitelského působení. Zde se kromě své filosofické práce účastní rovněž politického života. Neproblematičtěji působí jeho veřejná činnost v roce 1933, kdy zastával funkci univerzitního rektora. Po necelém roce se rozhodl na funkci rektora resignovat a věnovat se nadále výhradně své pedagogické a myslitelské činnosti. Ani po válce se však od své účasti v nacionálně socialistickém hnutí výslovně nedistancoval. Své postoje zdůvodnil deset let před koncem života v rozhovoru pro časopis Spiegel, který však dovolil uveřejnit až po své smrti. Lze bez nadsázky říci, že Martin Heidegger se řadí k největším filosofům vůbec. Jeho vliv dosáhl ještě za jeho života mimořádných rozměrů, jeho dílo je přeloženo do více než čtyřiceti jazyků. Je velkým dovršitelem více než dvoutisícileté epochy vlády metafyziky a otevřel nové cesty k jejímu překonání.

OIKOYMENH

MARTIN HEIDEGGER

Co je metafyzika?

PRAHA
1993

103 „Was ist Metaphysik?“ - Die Frage weckt die Erwartung, es werde über die Metaphysik geredet. Wir verzichten darauf. Statt dessen erörtern wir eine bestimmte metaphysische Frage. Dadurch lassen wir uns, wie es scheint, unmittelbar in die Metaphysik versetzen. Wir verschaffen ihr so allein die rechte Möglichkeit, sich selbst vorzustellen.

Unser Vorhaben beginnt mit der Entfaltung eines metaphysischen Fragens, versucht sodann die Ausarbeitung der Frage und vollendet sich mit deren Beantwortung.

Die Entfaltung eines metaphysischen Fragens

Die Philosophie ist - aus dem Blickpunkt des gesunden Menschenverstandes gesehen - nach Hegel die „verkehrte Welt“. Daher bedarf die Eigentümlichkeit unseres Beginnens der vorbereitenden Kennzeichnung. Diese erwächst aus einer doppelten Charakteristik des metaphysischen Fragens.

Einmal umgreift jede metaphysische Frage immer das Ganze der Problematik der Metaphysik. Sie ist je das Ganze selbst. Sodann kann jede metaphysische Frage nur so gefragt werden, daß der Fragende - als ein solcher - in der Frage mit da, d. h. in die Frage gestellt ist. Hieraus entnehmen wir die Anweisung: das metaphysische Fragen muss im Ganzen und aus der wesentlichen Lage des fragenden Daseins gestellt werden. Wir fragen, hier und jetzt, für uns. Unser Dasein - in der Gemeinschaft von Forschern, Lehrem und Studierenden - ist durch die Wissenschaft bestimmt. Was geschieht Wesentliches mit uns im Grunde des Daseins, sofern die Wissenschaft unsere Leidenschaft geworden ist?

104 Die Gebiete der Wissenschaften liegen weit auseinander. Die Behandlungsart ihrer Gegenstände ist grundverschieden. Diese zerfallene Vielfältigkeit von Disziplinen wird heute nur noch durch die technische Organisation von Universitäten und Fakultäten zusammen- und durch die praktische Zwecksetzung der Fächer in einer Bedeutung gehalten. Dagegen ist die Verwurzelung der Wissenschaften in ihrem Wesensgrund abgestorben.

Und doch - in allen Wissenschaften verhalten wir uns, ihrem eigensien Absehen folgend, zum Seienden selbst. Gerade von den Wissenschaften aus gesehen hat kein Gebiet vor dem anderen einen Vorrang, weder die Natur vor der Geschichte noch umgekehrt. Keine Behandlungsart der Gegenstände überragt die andere. Mathematisches Erkenntnis ist nicht strenger als die philologisch-historische. Sie hat nur den Charakter der „Exaktheit“, die mit der Strenge nicht zusammenfällt.

103 „Co je metafyzika?“ - Otázka budí očekávání, že budeme mluvit o metafyzice. Toho se vzdáváme. Místo toho probereme určitou metafyzickou otázku. Máme za to, že tím se do metafyziky bezprostředně vpravíme. Jedině tak jí dáme opravdu možnost, aby se představila sama.

Zahájíme rozvinutím jistého metafyzického tázání, potom se pokusíme otázku vypracovat a svůj záměr završíme jejím zodpovězením.

Rozvinutí metafyzického tázání

Filosofie je - z hlediska zdravého lidského rozumu - „převrácený svět“, říká Hegel. Svéráz našeho počínání proto vyžaduje přípravnou poznámku, která vyrůstá z dvojí charakteristiky metafyzického tázání.

Předně, každá metafyzická otázka objímá vždy problematiku metafyziky v jejím celku. Každá metafyzická otázka je vždy tento celek sám. Dále, každá metafyzická otázka může být položena pouze tak, že ten, kdo ji klade, je - právě tím, že ji klade - v otázce spoluzahrnut, tzn. on sám je zproblematizován. Z toho vyvozujeme návod: metafyzické tázání musí být kladeno v celku a z bytostné situace lidského pobytu, jenž se táže. Tážeme se zde a nyní, tážeme se kvůli sobě. Náš pobyt - ve společenství badatelů, učitelů a studentů - je určen vědou. Co bytostného se s námi v základu našeho pobytu děje, jestliže se nám věda stala vášní?

Obory věd jsou si mnohdy značně vzdáleny. Způsoby, jakými traktují své předměty, se od sebe často zásadně liší. Tato roztříštěná mnohotvárnost disciplín drží dnes pohromadě už jen technickou organizací univerzit a fakult a jednotný význam si zachovává jen praktickým zacílením oborů. Naproti tomu odumřelo zakořenění věd v jejich bytostné půdě.

A přece - ve všech vědách, vedeni jejich nejvlastnějším záměrem, se vztahujeme ke jsoucnu samému. Právě z hlediska věd nemá žádný obor přednost před jiným, ani příroda před dějinami, ani naopak. Žádný způsob pojednávání předmětů nevyniká nad jiný. Matematické poznání není přísnější než filologicko-historické. Má pouze charakter „exaktnosti“, která není totéž co přísnost. Vyžadovat exakt-

Von der Historie Exaktheit fordern, hiesse gegen die Idee der spezifischen Strenge der Geisteswissenschaften verstoßen. Der alle Wissenschaften als solche durchherrschende Bezug zur Welt läßt sie das Seiende selbst suchen, um es je nach seinem Wasgehalt und seiner Seinsart zum Gegenstand einer Durchforschung und begründenden Bestimmung zu machen. In den Wissenschaften vollzieht sich - der Idee nach - ein Indie-Nahe-kommen zum Wesentlichen aller Dinge.

Dieser ausgezeichnete Weltbezug zum Seienden selbst ist getragen und geführt von einer frei gewählten Haltung der menschlichen Existenz. Zum Seienden verhält sich zwar auch das vor- und außerwissenschaftliche Tun und Lassen des Menschen. Die Wissenschaft hat aber ihre Auszeichnung darin, dass sie in einer ihr eigenen Weise ausdrücklich und einzig der Sache selbst das erste und letzte Wort gibt. In solcher Sachlichkeit des Fragens, Bestimmens und Begründens vollzieht sich eine eigentümlich begrenzte Unterwerfung unter das Seiende selbst, auf daß es an diesem sei, sich zu offenbaren. Diese Dienststellung der Forschung und Lehre entfaltet sich zum Grunde der Möglichkeit einer eigenen, obzwar begrenzten Führerschaft im Ganzen der menschlichen Existenz. Der besondere Weltbezug der Wissenschaft und die ihn führende Haltung des Menschen sind freilich erst dann voll begriffen, wenn wir das sehen und fassen, was in dem so gehaltenen Weltbezug geschieht. Der Mensch - ein Seiendes unter anderem -, „treibt Wissenschaft“. In diesem „Treiben“ geschieht nichts Geringeres als der Einbruch eines Seienden, genannt Mensch, in das Ganze des Seienden, so zwar, daß in und durch diesen Einbruch das Seiende in dem, was und wie es ist, aufbricht. Der aufbrechende Einbruch verhilft in seiner Weise dem Seienden allererst zu ihm selbst.

Dieses Dreifache - Weltbezug, Haltung, Einbruch - bringt in seiner wurzelhaften Einheit eine befeuernde Einfachheit und Scharfe des Daseins in die wissenschaftliche Existenz. Wenn wir das so durchleuchtete wissenschaftliche Da-sein für uns ausdrücklich in Besitz nehmen, dann müssen wir sagen:

Worauf der Weltbezug geht, ist das Seiende selbst - und sonst nichts.^a

Wovon alle Haltung ihre Führung nimmt, ist das Seiende selbst - und weiter nichts.

Womit die forschende Auseinandersetzung im Einbruch geschieht, ist das Seiende selbst - und darüber hinaus nichts.

^a 1. Auflage 1929: Man hat diesen Zusatz hinter dem Gedankenstrich als willkürlich und künstlich ausgegeben und weisst nicht, daß Taine, der als Vertreter und Zeichen eines ganzen, noch herrschenden Zeitalters genommen werden kann, wissentlich diese Formel zur Kennzeichnung seiner Grundstellung und Absicht gebraucht.

nost od historie znamenalo by prohřešovat se vůči ideji specifické přísnosti duchovněd. Vztah ke světu, který panuje ve všech vědách jako takových, nechává každou z nich hledat jsoouco samo, aby je vždy podle jeho obsahu ve smyslu „co to je“ a podle jeho způsobu bytí učinila předmětem zevrubného zkoumání a odůvodňujícího určování. Vědy jsou ve své ideji přibližováním se k bytnosti všech věcí.

Tento význačný vztah ke světu, skrze který se vědy obracejí ke jsoouco samému, je nesen a veden svobodně zvoleným postojem lidské existence. Ke jsoouco se sice vztahuje i předvědecká a mimovědecká aktivita a pasivita člověka; věda se však vyznačuje tím, že způsobem sobě vlastním dává první a poslední slovo výslovně a jedině věci samé. V této věcnosti tázání, určování a zdůvodňování uskutečňuje se jakési svérázné podrobení se jsoouco samému, tak aby to, že se zjeví, bylo ponecháno na něm. Tato služební role výzkumu a nauky se během dalšího rozvoje stává základem možnosti jistého, byť i omezeného vedoucího postavení vědy v celku lidské existence. Tento zvláštní vztah vědy ke světu a lidský postoj, jímž je tento vztah veden, pochopíme ovšem plně teprve tehdy, až uzmíme a uchopíme to, co se v takovém vztahu ke světu děje. Člověk -jsoouco mezi jinými jsooucný -, „provokuje vědu“. V tomto „provokování“ se neděje nic menšího než vpád jsoouca zvaného člověk do celku jsoouca, a to tak, že jsoouco v celku se v tomto vpádu a jím rozevírá a ukazuje v tom, čím je a jak je. Tento rozevírající vpád dopomáhá teprve svým způsobem jsoouco k němu samému.

Toto trojí - vztah ke světu, postoj a vpád - ve své radikální jednotě vnáší do vědecké existence podnětnou jednoduchost a ostrost pobývání. Jestliže si i my výslovně osobujeme takto prosvětlené vědecké po-bývání, pak musíme říci:

To, k čemu tento vztah ke světu směřuje, je jsoouco samo - a jinak nic.^a

To, odkud bere tento postoj své vůdčí postavení, je jsoouco samo - a dále nic.

To, s čím se v tomto vpádu badatelsky vyrovnáváme, je jsoouco samo - a nadto nic.

^a 1. vyd.: Tento dodatek za pomlčkou pokládají lidé za svévolný a umělý, a nevědí, že Taine, jehož lze považovat za zástupce a příznak celé jedné epochy, která ještě stále vládne, vědomě použil této formulace k charakterizování své základní pozice a svého úmyslu.

Aber merkwürdig - gerade in dem, wie der wissenschaftliche Mensch sich seines Eigensten versichern, spricht er, ob ausdrücklich oder nicht, von einem Anderen. Erforscht werden soll mir das Seiende und sonst - nichts; das Seiende allein und weiter - nichts; das Seiende einzig und darüber hinaus - nichts.

Wie steht es um dieses Nichts? Ist es Zufall, daß wir ganz von selbst so sprechen? Ist es nur so eine Art zu reden - und sonst nichts?

Allein was kümmern wir uns um dieses Nichts? Das Nichts wird ja gerade von der Wissenschaft abgelehnt und preisgegeben als das Nichtigte. Doch wenn wir das Nichts dergestalt preisgeben, geben wir es dann nicht gerade zu? Aber können wir von einem Zugeben sprechen, wenn wir nichts zugeben? Doch vielleicht bewegt sich dieses Hin und Her der Rede bereits in einem leeren Wortgezänk. Dagegen muß jetzt die Wissenschaft erneut ihren Ernst und ihre Nüchternheit behaupten, daß es ihr einzig um das Seiende geht. Das Nichts - was kann es der Wissenschaft anders sein als ein Greuel und eine Phantasterei? Ist die Wissenschaft im Recht, dann steht nur das eine fest: die Wissenschaft will vom Nichts nichts wissen. Dies ist am Ende die wissenschaftlich strenge Erfassung des Nichts. Wir wissen es, indem wir vom ihm, dem Nichts, nichts wissen wollen.

Die Wissenschaft will vom Nichts nichts wissen. Aber ebenso gewiß bleibt bestehen: dort, wo sie ihr eigenes Wesen auszusprechen versucht^a, ruft sie das Nichts zu Hilfe. Was sie verwirft, nimmt sie in Anspruch. Welch zwiespältiges^b Wesen enthüllt sich da?

Bei der Besinnung auf unsere augenblickliche Existenz - als eine durch die Wissenschaft bestimmte - sind wir mitten in einen Widerstreit hineingeraten. Durch diesen Streit hat sich schon ein Fragen entfaltet. Die Frage verlangt nur, eigens ausgesprochen zu werden: Wie steht es um das Nichts?

Die Ausarbeitung der Frage

Die Ausarbeitung der Frage nach dem Nichts muß uns in die Lage bringen, aus der die Beantwortungsmöglich oder aber die Unmöglichkeit der Antwort einsichtig wird. Das Nichts ist zugegeben. Die Wissenschaft 107 gibt es, mit einer überlegenen Gleichgültigkeit gegen es, preis als das, was „es nicht gibt“.

Gleichwohl versuchen wir, nach dem Nichts zu fragen. Was ist das Nichts? Schon der erste Anlauf zu dieser Frage zeigt etwas Ungewöhnliches. In diesem Fragen setzen wir im vorhinein das Nichts als etwas

^a 5. Auflage 1949: die positive und ausschließliche Haltung zum Seienden.

^b 3. Auflage 1931: ontologische Differenz.
5. Auflage 1949: Nichts als „Sein.“

Je však pozoruhodné, že pravé v tom, jak se vědec ujišťuje tím, co je mu nejvlastnější, mluví o něčem jiném. Probádáno má být pouze jsoucno a jinak - nic; výhradné jsoucno a dál - nic; jediné jsoucno a nadto - nic.

Jak se to má s tímto Nic? Je to náhoda, že tak mluvíme sami od sebe? Je to jenom takový slovní obrat - a jinak nic?

Avšak co se vůbec o toto Nic staráme? Vždyť Nic přece věda právě odmítá a vzdává se jej jako toho, co je nicotné. A přece, jestliže se tohoto Nic takovým způsobem vzdáváme, neznamená to pak, že je právě tím připouštíme? Můžeme však mluvit o nějakém připouštění, když připouštíme Nic? Možná však, že způsob, kterým jsme teď začali mluvit, se už jen zmitá v prázdném slovíčkaření. Vůči tomu musí nyní věda znovu zdůraznit svou vážnost a střízlivost, totiž že jí jde jediné o jsoucno. Čím jiným může být vědě Nic než ohavností a fantazírováním? Je-li věda v právu, pak jedno je jisté: o tomto Nic nechce věda nic vědět. To je koneckonců vědecky přísně pojaté Nic. Víme o něm tím, že o něm - o Ničem - nechceme nic vědět.

O Ničem nechce věda nic vědět. Stejně tak jistě zůstává však i toto: tam, kde se věda pokouší vyslovit se o své vlastní bytnosti,^a volá si Nic na pomoc. Co zavrhuje, toho se dovolává. Jaký rozštěp^b se to zde odhaluje?

Při zamyšlení nad naší momentální existencí - jakožto existencí určenou vědou - jsme se hned dostali do sporu. Tímto sporem se již počalo rozvíjet jisté tázání. Otázka už jen žádá, aby byla výslovně vyřčena: Jak se to má s oním Nic?

Vypracování otázky

Vypracování otázky po Ničem nás musí přivést do takové pozice, ze které bude možno otázku buďto zodpovědět, nebo nahlédnout, že to není možné. Nic bylo uznáno. Věda se tohoto Nic se svrchovanou lhovostí vzdává jako toho, co „není“.

Pokusme se nicméně na Nic zeptat. Co je to Nic? Již první náběh k této otázce ukazuje cosi neobvyklého. Již předem zde klademe Nic

^a 5. vyd.: pozitivní a výhradní postoj ke jsoucmu.

^b 3. vyd.: ontologická diference.
5 vyd.: Nic jako „bytí.“

an, das so und so „ist“ - als ein Seiendes. Davon ist es aber doch gerade schlechthin unterschieden^a. Das Fragen nach dem Nichts - was und wie es, das Nichts, sei - verkehrt das Befragte in sein Gegenteil. Die Frage beraubt sich selbst ihres eigenen Gegenstandes.

Dementsprechend ist auch jede Antwort auf diese Frage von Hause aus unmöglich. Denn sie bewegt sich notwendig in der Form: das Nichts „ist“ das und das. Frage und Antwort sind im Hinblick auf das Nichts gleicherweise in sich widersinnig.

So bedarf es nicht erst der Zurückweisung durch die Wissenschaft. Die gemeinhin beigezogene Grundregel des Denkens überhaupt, der Satz vom zu vermeidenden Widerspruch, die allgemeine „Logik“, schlägt diese Frage nieder. Denn das Denken, das wesentlich immer Denken von etwas ist, müsste als Denken des Nichts seinem eigenen Wesen entgegenhandeln.

Weil uns so versagt bleibt, das Nichts überhaupt zum Gegenstand zu machen, sind wir mit unserem Fragen nach dem Nichts schon am Ende - unter der Voraussetzung, daß in dieser Frage die „Logik“^b die höchste Instanz ist, daß der Verstand das Mittel und das Denken der Weg ist, um das Nichts ursprünglich zu fassen und über seine mögliche Enthüllung zu entscheiden.

Aber lässt sich die Herrschaft der „Logik“ antasten? Ist der Verstand nicht wirklich Herr in dieser Frage nach dem Nichts? Nur mit seiner Hilfe können wir doch überhaupt das Nichts bestimmen und als ein wenn auch nur sich selbst verzehrendes Problem ansetzen. Denn das Nichts ist die Verneinung der Allheit des Seienden, das schlechthin Nicht-Seiende. Hierbei bringen wir doch das Nichts unter die höhere Bestimmung des Nicht-haftens und somit, wie es scheint, des Verneinten. Verneinung ist aber nach der herrschenden und nie angetasteten Lehre der „Logik“ eine spezifische Verstandeshandlung. Wie können wir also in der Frage nach dem Nichts und gar in der Frage seiner Befragbarkeit den Verstand verabschieden wollen? Doch ist es so sicher, was wir da voraussetzen? Stellt das Nicht, die Verneinheit und damit die Verneinung die höhere Bestimmung dar. unter die das Nichts als eine besondere Art des Verneinten fällt? Gibt es das Nichts nur, weil es das Nicht, d. h. die Verneinung gibt? Oder liegt es umgekehrt? Gibt es die Verneinung und das Nicht nur, weil es das Nichts gibt? Das ist nicht entschieden, noch nicht einmal zur ausdrücklichen Frage erhoben. Wir behaupten: das Nichts ist ursprünglicher^a als das Nicht und die Verneinung.

^a 5. Auflage 1949: der Unterschied, die Differenz.

^b 1. Auflage 1929: d. h. Logik im gewöhnlichen Sinne, was man so dafür nimmt.

^a 5. Auflage 1949: Ursprungsordnung.

jako něco, co nějak „jest“ - jako jsoucno. Právě od jsoucna je však přece naprosto rozdílné.^a Otázka, která se na ně táže - co to, totiž Nic, je a jaké je - zvrací toto dotazované v jeho protiklad. Otázka se sama připravuje o svůj vlastní předmět.

Podle toho je také každá odpověď na tuto otázku veskrze nemožná, neboť se nutně pohybuje ve formě: Nic „jest“ to a to. Otázka i odpověď jsou vzhledem k Ničemu stejným způsobem samy v sobě protismyslné.

Není tedy třeba, aby Nic bylo odmítnuto teprve vědou. Tuto otázku ruší již i obyčejné užití základního pravidla myšlení vůbec, zásady bezrozpornosti, obecné „logiky“. Neboť mělo-li by myšlení, které je bytostně vždy myšlením o něčem, myslet Nic, muselo by jednat proti své vlastní bytostné povaze.

Protože nám takto zůstává veskrze zapovězeno učinit Nic předmětem, jsme již s naším tázáním po Ničemu u konce - ovšem za předpokladu, že „logika“^b je v této otázce nejvyšší instancí, rozum prostředkem a myšlení cestou k tomu. aby Nic bylo původním způsobem zachyceno a aby se rozhodlo o jeho možném odhalení.

Je však možno dotknout se vlády „logiky“? Což není rozum v otázce po Ničemu skutečně pánem? Vždyť přece pouze s jeho pomocí jsme vůbec s to Nic určit a postavit jako problém, byť i jen jako problém, který sám sebe stravuje. Neboť Nic je popřením veškerenstva jsoucího, naproste ne-jeoucno. Tady však podřazujeme Nic pod vyšší určení něčeho, co v sobě obsahuje zápor, tedy něčeho, jak se zdá, popřeného. Popírání je ale podle vládnoucího a nikdy nenapadnutého učení „logiky“ specifický akt rozumu. Jak se tedy můžeme chtít v otázce po Ničemu, ba dokonce v otázce, zda je možno se na ně tázat, obejít bez rozumu? Je však to, co zde předpokládáme, tak jisté? Je to tak, že Ne, zápor, a tedy popírání představuje vyšší určení, pod které spadá Nic jako zvláštní druh popřeného? Naskýtá se Nic pouze proto, že se naskýtá Ne, tj. popírání? Anebo je to obrácené? Naskýtá se popírání a Ne pouze proto, že se naskýtá Nic? Tato otázka není rozhodnuta a ještě ani nebyla výslovně formulována. Tvrdíme: Nic je původnější^a než Ne a popírání.

^a 5. vyd.: rozdíl, diference.

^b 1. vyd.: tzv. logika v obvyklém smyslu, co se tak za ni považuje.

^a 5. vyd.: pořadí původu.

Wenn diese These zu Recht besteht, dann hängt die Möglichkeit der Verneinung als Verstandeshandlung und damit der Verstand selbst in irgendeiner Weise vom Nichts ab. Wie kann er dann über dieses entscheiden wollen? Beruht am Ende die scheinbare Widersinnigkeit von Frage und Antwort hinsichtlich des Nichts lediglich auf einer blinden Eigensinnigkeit^b des schweifenden Verstandes?

Wenn wir uns aber durch die formale Unmöglichkeit der Frage nach dem Nichts nicht beirren lassen und ihr entgegen die Frage dennoch stellen, dann müssen wir zum mindesten dem genügen, was als Grunderfordernis für die mögliche Durchführung jeder Frage bestehen bleibt, Wenn das Nichts, wie immer, befragt werden soll - es selbst -, dann muß es zuvor gegeben sein. Wir müssen ihm begegnen können.

Wo suchen wir das Nichts? Wie finden wir das Nichts? Müssen wir, um etwas zu finden, nicht überhaupt schon wissen, daß es da ist? In der Tat! Zunächst und zumeist vermag der Mensch nur dann zu suchen, wenn er das Vorhandensein des Gesuchten vorweggenommen hat. Nun aber ist das Nichts das Gesuchte. Gibt es am Ende ein Suchen ohne jene Vorwegnahme, ein Suchen, dem ein reines Finden zugehört?

Wie immer es damit bestellt sein mag, wir kennen das Nichts, wenn auch nur als das, worüber wir alltäglich dahin und daher reden. Dieses gemeine, in der ganzen Blässe des Selbstverständlichen verblichene Nichts, das sich so unauffällig in unserem Gerede herumtreibt, können wir uns sogar kurzerhand in einer „Definition“ zurechtlegen:

Das Nichts ist die vollständige Verneinung der Allheit des Seienden. Gibt diese Charakteristik des Nichts am Ende nicht einen Fingerzeig in die Richtung, aus der her es uns allein begegnen kann?

Die Allheit des Seienden muß zuvor gegeben sein, um als solche schlechthin der Verneinung verfallen zu können, in der sich dann das Nichts selbst zu bekunden hätte,

Allein, selbst wenn wir von der Fragwürdigkeit des Verhältnisses zwischen der Verneinung und dem Nichts absehen, wie sollen wir - als endliche Wesen - das Ganze des Seienden in seiner Allheit an sich und zumal uns zugänglich machen? Wir können uns allenfalls das Ganze des Seienden in der „Idee“ denken und das so Eingebildete in Gedanken verneinen und verneint „denken“. Auf diesem Wege gewinnen wir zwar den formalen Begriff des eingebildeten Nichts, aber nie das Nichts selbst. Aber das Nichts ist nichts, und zwischen dem eingebildeten und dem „eigentlichen“¹ Nichts kann ein Unterschied nicht obwalten, wenn anders das Nichts die völlige Umerschiedslosigkeit darstellt. Das „eigentliche“

^b 5. Auflage 1949; die blinde Eigensinnigkeit: die certitudo des ego cogito, Subjektivität.

Je-li tato teze oprávněná, pak možnost popírám jakožto aktu rozumu, a tedy i rozum sám závisí nějakým způsobem na onom Nic. Jak potom může rozum chtít o tomto Nic rozhodovat? Nespočívá zdánlivá protismyslnost otázky i odpovědi týkající se Ničeho nakonec jen v slepé umíněnosti^b nevázaného rozumu?

Jestliže se však nenecháme zmást formální nemožností otázky po Ničem, a navzdory této nemožnosti otázku přece jen položíme, pak musíme dostát přinejmenším tomu, co nadále trvá jako základní požadavek pro zodpovídání jakékoli otázky, Máme-li se, ať už jakkoli, ptát na Nic - na ně samo -, musí být napřed nějak dáno. Musíme se s ním moci setkat.

Kde však Nic hledat? Jak je nalézt? Cožpak není třeba - máme-li něco nalézt, vždy již vědět, že to tu někde je? Vskutku! Zprvu a většinou je člověk schopen hledat jen tehdy, když předpokládá, že se hledané vyskytuje. Hledaným je však nyní Nic. Neexistuje však nakonec hledání, které se bez takového předpokladu obejde, hledání, kterému přísluší čisté nalézání?

Ať je tomu jakkoli, Nic známe. Byť jen jako to, o čem každodenně tu a tam hovoříme. Toto obyčejné, samozřejmostí zcela vybledlé Nic, které se jen tak nenápadně občas mihne v našem mluvení, si můžeme dokonce ve zkratce „definovat“:

Nic je naprosté popření veškerosti jsoucna. Nenaznačuje nakonec tato charakteristika směr, odkud nás může Nic jedině potkat?

Veškerost jsoucna musí být napřed dána, aby jako taková mohla propadnout naprostému popření, ve kterém by se pak mělo ohlásit Nic samo.

Avšak dokonce i když odhlédneme od problematičnosti vztahu mezi popřením a Ničím, jak máme - jakožto konečné bytosti - učinit celek jsoucna přístupným o sobě, a ještě k tomu nám, v jeho veškerosti? Jistěže si můžeme celek jsoucna myslit v „ideji“ a tento myšlenkový konstrukt popřít a „myslet“ jako popřený. Tímto způsobem získáme sice formální pojem vykonstruovaného Nic, nikdy však Nic samo. Nic však nic není a mezi vykonstruovaným a „opravdovým“ Nic nemůže být žádný rozdíl, když přece Nic představuje naprostou nerozlišenost. Není však „opravdové“ Nic samo opět onen

^b 5. vyd.: slepá umíněnost: certitudo našeho ego cogito, subjektivita.

Nichts selbst jedoch - ist das nicht wieder jener versteckte, aber widersinnige Begriff eines seienden Nichts? Zum letztenmal sollen jetzt die Einwände des Verstandes unser Suchen aufgehalten haben, das nur durch eine Grunderfahrung des Nichts in seiner Rechtmäßigkeit erwiesen werden kann.

So sicher wir nie das Ganze des Seienden an sich absolut erfassen, so gewiß finden wir uns doch inmitten des irgendwie im Ganzen enthüllten Seienden gestellt. Am Ende besteht ein wesenhafter Unterschied zwischen dem Erfassen des Ganzen des Seienden an sich und dem Sichbefinden inmitten des Seienden im Ganzen. Jenes ist grundsätzlich unmöglich. Dieses geschieht ständig in unserem Dasein. Freilich sieht es so aus als hafteten wir gerade im alltäglichen Dahintreiben je nur an diesem oder jenem Seienden, als seien wir an diesen oder jenen Bezirk des Seienden verloren. So aufgesplittert der Alltag erscheinen mag, er behält immer noch das Seiende, wengleich schattenhaft, in einer Einheit des „Ganzen“. Selbst dann und eben dann, wenn wir mit den Dingen und uns selbst nicht eigens beschäftigt sind, überkommt uns dieses „im Ganzen“, z.B. in der eigentlichen Langeweile. Sie ist noch fern, wenn uns lediglich dieses Buch oder jenes Schauspiel, jene Beschäftigung oder dieser Müßiggang langweilt. Sie bricht auf, wenn „es einem langweilig ist“. Die tiefe Langeweile, in den Abgründen des Daseins wie ein schweigender Nebel hin- und herziehend, rückt alle Dinge, Menschen und einen selbst mit ihnen in eine merkwürdige Gleichgültigkeit zusammen. Diese Langeweile offenbart das Seiende im Ganzen.

Eine andere Möglichkeit solcher Offenbarung birgt die Freude an der Gegenwart des Daseins - nicht der bloßen Person - eines geliebten Menschen.

Solches Gestimmtsein, darin einem so und so „ist“, läßt uns - von ihm durchstimmt - inmitten des Seienden im Ganzen befinden. Die Befindlichkeit der Stimmung enthüllt nicht nur je nach ihrer Weise das Seiende im Ganzen, sondern dieses Enthüllen ist zugleich - weit entfernt von einem bloßen Vorkommnis - das Grundgeschehen unseres Da-seins.

Was wir so „Gefühle“ nennen, ist weder eine flüchtige Begleitscheinung unseres denkenden und willentlichen Verhaltens, noch ein bloßer verursachender Antrieb zu solchem, noch ein nur vorhandener Zustand, mit dem wir uns so oder so abfinden.

- 111 Doch gerade wenn die Stimmungen uns dergestalt vor das Seiende im Ganzen ruhren, verbergen sie uns das Nichts, das wir suchen. Wir werden jetzt noch weniger der Meinung sein, die Verneinung des stimmungsmäßig offenbaren Seienden im Ganzen stelle uns vor das Nichts. Dergleichen könnte entsprechend ursprünglich nur in einer

skrytý, ale protismyslný pojem jakéhosi jsoucího Nic? - To tedy bylo naposled, co jsme se dali námitkami rozumu zastavit ve svém hledání, které může prokázat svou oprávněnost pouze skrze základní zkušenost Ničeho.

Stejně tak jistě, jako že celek jsoucna o sobe nikdy absolutně neuchopujeme. nacházíme se postaveni uprostřed jsoucna, které je nějak v celku odhalené, Je totiž bytostný rozdíl, zda celek jsoucna o sobě uchopujeme, nebo zda se uprostřed jsoucna v celku nacházíme. To první je zásadně nemožné. To druhé se v našem pobytu děje neustále. Vypadá to ovšem, jako bychom se v každodenním shonu upínali vždy k tomu či onomu jsoucnu, jako bychom se ztratili v tom či onom okrsku jsoucna. Ať se však zdá všední den jakkoli roztržštěný, přesto vždy obsahuje, i když třeba jen jako stín, jsoucno v jednotě „celku“. Ba i tehdy, a právě tehdy, když se věcmi a samými sebou přímo nezabýváme, přepadá nás toto „v celku“ - například v opravdové nudit. Taková nuda je ještě daleko, jestliže nás nudí pouze kniha, kterou čteme, či hra, kterou sledujeme, to, čím se zaměstnáváme, nebo naše momentální nečinnost. Pravá nuda propuká, až když je nám tak, že „všechno je nuda“. V hluboké nudit, jež se jako hustá mlha mlčky válí v propastech pobytu, slévají se všechny věci a lidé, i my sami s nimi do podivné lhostejnosti. Tato nuda zjevuje jsoucno v celku.

Jinou možnost takového zjevení nese v sobě radost z přítomnosti nikoli pouhé osoby, nýbrž existence milované bytosti.

Naladěnost, to, že člověku tak a tak „je“, situuje nás - tímto jsoucnem naladěné - do jsoucna v celku. Situovanost nálady nejenže vždy svým způsobem odhaluje jsoucno v celku, nýbrž toto odhalování - zdaleka nejsouc pouhou epizodou - je zároveň základním děním našeho bytí na světě.

Co takto nazýváme „pocity“, není ani prchavý průvodní jev našeho myšlenkového a volního počínání, ani pouhý podnět, kterým je toto počínání zapříčiňováno, ani nějaký stav, který se pouze vyskytuje a se kterým se pouze tak či onak vyrovnáváme.

Nicméně právě tehdy, když nás nálady přivádějí takovým způsobem před jsoucno v celku, skrývají nám Nic, které hledáme. Máme nyní tedy ještě méně důvodů domnívat se, že popření jsoucna v celku, jak nám je zjevují nálady, nás staví před Nic. Něco takového by

Stimmung geschehen, die ihrem eigensten Enthüllungssinne nach das Nichts offenbart.

Geschieht im Dasein des Menschen ein solches Gestimmtsein, in dem er vor das "Nichts selbst gebracht wird?"

Dieses Geschehen ist möglich und auch wirklich - \venngleich selten genug - nur für Augenblicke in der Grundstimmung der Angst. Mit dieser Angst meinen wir nicht die recht häufige Ängstlichkeit, die im Grunde der nur allzu leicht sich einstellenden Furchtsamkeit zugehört. Angst ist grundverschieden von Furcht. Wir fürchten uns immer vor diesem oder jenem bestimmten Seienden, das uns in dieser oder jener bestimmten Hinsicht bedroht. Die Furcht vor... fürchtet jeweils auch um etwas Bestimmtes. Weil der Furcht diese Begrenztheit ihres Wovor und Worum eigner, wird der Fürchtende und Furchtsame von dem, worin er sich befindet, festgehalten. Im Streben, sich davor - vor diesem Bestimmten - zu retten, wird er m bezug auf Anderes unsicher, d. h. im Ganzen „koptlos“.

Die Angrs läßt eine solche Verwirrung nicht mehr aufkommen. Weit eher durchzieht sie eine eigentümliche Ruhe. Zwar ist die Angst immer Angst vor..., aber nicht vor diesem oderjenem. Die Angst vor... ist immer Angst um..., aber mehr um dieses oder jenes. Die Unbestimmtheit dessen jedoch, wovor und worum wir uns ängstigen, ist kein bloßes Fehlen der Bestimmtheit, sondern die wesenhafte Unmöglichkeit der Bestimmbarkeit. Sie kommt in der folgenden bekannten Auslegung zum Vorschein. In der Angst - sagen wir - „ist es einem unheimlich“. Was heißt das „es“ und das „einem“? Wir können nicht sagen, wovor einem unheimlich ist. Im Ganzen ist einem so. Alle Dinge und wir selbst versinken in eine Gleichgültigkeit^a. Dies jedoch nicht im Sinne eines bloßen Verschwindens, sondern in ihrem Wegrücken als solchem kehren sie sich uns zu. Dieses Wegrücken des Seienden im Ganzen, das uns in der Angst umdrängt, bedrängt uns. Es bleibt kein Halt. Es bleibt nur und kommt über uns - im Entgleiten des Seienden - dieses „kein“. Die Angst offenbart das Nichts.

Wir „schweben“ in Angst. Deutlicher: die Angst läßt uns schweben, weil sie das Seiende im Ganzen zum Entgleiten bringt. Darin liegt, daß wir selbst - diese seienden Menschen^a - inmitten des Seienden uns mitentgleiren. Daher ist im Grunde nicht „dir“ und

^a 5. Auflage 1949: das Seiende spricht nicht mehr an.

^a 5 Auflage 1949' aber nicht der Mensch als Mensch „des“ Da-seins.

se mohlo stát příslušně původním způsobem pouze v takové náladě, jež by nejvlastnějším smyslem svého odhalování měla: zjevovat Nic.

Dochází v pobytu člověka k takovému naladění, v němž je člověk postaven přímo před samotné Nic?

Něco takového se může stát a také se skutečné stává - i když dosti vzácně - pouze v okamžicích základní nálady úzkosti. Touto úzkostí nemíníme velmi častou úzkostlivost, která v jádře patří jen k tak snadno se dostavující ustrašenosti. Úzkost je od strachu zásadně odlišná. Strachujeme se vždy před tím či oním určitým jsouncem, které nás v tom či onom určitém ohledu ohrožuje. Strach před... je vždy také strachem o něco určitého. Vzhledem k tomu, že ke strachu patří vymezení toho, před čím a o co se strachujeme, je strachující se a ustrašený poután k tomu, v čem se takto nachází. Ve snaze zachránit se před tím - totiž před oním určitým - stává se takový Člověk vůči ostatnímu nejistý, tzn. celkově „ztrácí hlavu“.

Úzkost již vznik takového zmatku nepřipouští. Daleko spíše je prostoupena zvláštním klidem. Úzkost je sice vždy úzkostí před..., ale ne před tím či oním. Úzkost před... je vždy úzkostí o..., ale ne o to či ono. Avšak neurčitost toho, před čím a o co pociťujeme úzkost, není pouhým nedostatkem určitosti, nýbrž bytostnou nemožností určitelnosti. To vysvitá ze známého výkladu:

Říkáme, že v úzkosti „je člověku nějak divně“. „Co“ je tu divně a „komu“ je nějak divně? Nemůžeme říci, z čeho je člověku divně. Je mu tak v celku. Všechny věci i my sami se noříme do jakési lhostejnosti^a. Avšak ne v tom smyslu, že by vše prostě mizelo, nýbrž tak, že se k nám obrací ve svém ustupování jako takovém. Toto ustupování jsoucna v celku, které nás v úzkosti obkličuje, nás sklíčuje, Nezbyvá žádná opora. V tom, jak se nám jsoucno vymyká, zůstává a přepadá nás jen toto „žádná“.

Úzkost zjevuje Nic.

V úzkosti „ztrácíme půdu pod nohama“. Jasněji řečeno: úzkost nám bere půdu pod nohama, protože přivádí jsoucno v celku k vymknutí. V tom je obsaženo, že my sami - tito jsoucí lidé^a - uprostřed jsoucna a spolu s ním se sami sobě vymykáme. Proto v jádře není divně „tobě“,

^a 5. vyd.: jsoucno nás již neoslovuje.

^a 5. vyd.: ale ne Člověk jako lidské bytí tu.

„mir“ unheimlich, sondern „einem“ ist es so. Nur das reine Da-sein^b in der Durchschütterung dieses Schwebens, darin es sich an nichts halten kann, ist noch da.

Die Angst verschlägt uns das Wort. Weil das Seiende im Ganzen entgleitet und so gerade das Nichts andrängt, schweigt im Angesicht seiner jedes „Ist“-Sagen. Daß wir in der Unheimlichkeit der Angst oft die leere Stille gerade durch ein wahlloses Reden zu brechen suchen, ist nur der Beweis für die Gegenwart des Nichts. Daß die Angst das Nichts enthüllt, bestätigt der Mensch selbst unmittelbar dann, wenn die Angst gewichen ist. In der Helle des Blickes, den die frische Erinnerung trägt, müssen wir sagen: wovor und worum wir uns ängsteten, war „eigentlich“ - nichts. In der Tat: das Nichts selbst - als solches - war da.^c

Mit der Grundstimmung der Angst haben wir das Geschehen des Daseins erreicht, in dem das Nichts offenbar ist und aus dem heraus es befragt werden muß.

Wie steht es um das Nichts?

Die Beantwortung der Frage

- 113 Die für unsere Absicht zunächst allein wesentliche Antwort ist schon gewonnen, wenn wir darauf acht haben, daß die Frage nach dem Nichts wirklich gestellt bleibt. Hierzu wird verlangt, daß wir die Verwandlung des Menschen^a in sein Da-sein, die jede Angst mit uns geschehen läßt, nachvollziehen, um das darin offenkundige^b Nichts in dem festzunehmen, wie es sich bekundet. Damit ergeht zugleich die Forderung, ausdrücklich die Kennzeichnungen des Nichts fernzuhalten, die nicht im Ansprechen desselben erwachsen sind.

Das Nichts enthüllt sich in der Angst - aber nicht als Seiendes. Es wird ebensowenig als Gegenstand gegeben. Die Angst ist kein Erfassen des Nichts. Gleichwohl wird das Nichts durch sie und in ihr offenbar, wengleich wiederum nicht so, als zeigte sich das Nichts abgelöst „neben“ dem Seienden im Ganzen, das in der Unheimlichkeit^c steht. Wir sagten vielmehr: das Nichts begegnet in der Angst in eins mit dem Seienden im Ganzen. Was meint dieses „in eins mit“?^d

^b 5. Auflage 1949: das Da-sein „im“ Menschen.

^c 5. Auflage 1949: heißt: enthüllte sich; Entbergung und Stimmung.

^a 5. Auflage 1949: als Subjekt! Da-sein aber schon denkend hier vorerfahren, nur deshalb die Frage „Was ist Metaphysik?“ hier fragbar geworden.

^b 5. Auflage 1949: Entbergung. ^c 5. Auflage 1949: Unheimlichkeit und Unverborgenheit. ^d 5. Auflage 1949: der Unterschied.

či „mně“, nýbrž „člověku“ je tak. Jen čisté bytí-tu^b v otřesu této ztráty půdy pod nohama, kde není čeho se chytit, tu ještě zbývá.

Úzkost nám zaráží slova v hrdle. Protože jsoucno v celku se nám vymyká a tímto způsobem na nás právě naléhá Nic, nejsme tváří v tvář onomu Nic již schopni říkat „jest“. To, že v divnosti, jež náleží k úzkosti, hledíme často prolomit prázdno ticho právě mluvením bez ladu a skladu, je pouze důkazem přítomnosti onoho Nic. Že úzkost odhaluje Nic, potvrzuje člověk sám bezprostředně poté, co úzkost ustoupila. V jasnosti pohledu, který je nesen čerstvou vzpomínkou, musíme říci: to, před čím a oč jsme cítili úzkost, nebylo „vlastně“ - nic. Vskutku: bylo tu^c Nic samo - jako takové.

V základní naladěnosti úzkosti jsme dospěli k takovému dění lidského pobytu na světě, v němž je Nic zřejmé a z něhož musíme vycházet při svém tázání.

Jak se to má s tímto Nic?

Zodpovězení otázky

Odpověď, která je pro náš záměr zprvu to jediné podstatné, už máme, budeme-li dbát na to, aby otázka po Ničem zůstala skutečně položena. Vyžaduje to od nás spoluvykonat proměnu člověka^a na bytí-tu, která se s námi odehrává v každé úzkosti, abychom tak Nic, které je v ní zjevné^b, uchopili tak, jak vychází najevo. Zároveň s tím vyvstává požadavek, abychom nechali stranou ty charakteristiky Ničeho, které nevyrostly z toho, jak nás Nic oslovuje.

Nic se odhaluje v úzkosti - ale ne jako jsoucno. Právě tak málo je dáno jako předmět. Úzkost není žádným uchopením tohoto Nic. A přesto se Nic stává zjevným skrze úzkost a v ní, i když ne tak, že by se ukazovalo odděleně „vedle“ jsoucna v celku, které stojí ve znamení divnosti.^c Řekli jsme spíše: s Ničím se setkáváme v úzkosti spolu se jsoucnem v celku. Co znamená toto „spolu“^d?

^b 5. vyd.: bytí-tu „v“ člověku.

^c 5. vyd.: to znamená: odhalilo se: odkrývání a nálada.

^a 5. vyd.: jako subjektu! Bytí-tu je však již při tomto myšlení předběžně zakoušeno, jen proto se zde otázka „Co je metafyzika?“ stala možnou.

^b 5. vyd.: odkrývání.

^c 5. vyd.: divnost a neskrýto.

^d 5. vyd.: rozdíl.

In der Angst wird das Seiende im Ganzen hinfällig. In welchem Sinne geschieht das? Das Seiende wird doch durch die Angst nicht vernichtet, um so das Nichts übrigzulassen. Wie soll es das auch, wo sich doch die Angst gerade in der völligen Ohnmacht gegenüber dem Seienden im Ganzen befindet. Vielmehr bekundet sich das Nichts eigens mit und an dem Seienden als einem entgleitenden im Ganzen.

In der Angst geschieht keine Vernichtung des ganzen Seienden an sich, aber ebensowenig vollziehen wir eine Verneinung des Seienden im Ganzen, um das Nichts allererst zu gewinnen. Abgesehen davon, daß der Angst als solcher der ausdrückliche Vollzug einer verneinenden Aussage 114 fremd ist, wir kämen auch mit einer solchen Verneinung, die das Nichts ergeben sollte, jederzeit zu spät. Das Nichts begegnet vordem schon. Wir sagten, es begegne „in eins mit“ dem entgleitenden Seienden im Ganzen.

In der Angst liegt ein Zurückweichen vor..., das freilich kein Flihen mehr ist, sondern eine gebannte Ruhe. Dieses Zurück vor... nimmt seinen Ausgang vom Nichts. Dieses zieht nicht auf sich, sondern ist wesenhaft abweisend. Die Abweisung von sich ist aber als solche das entgleitenlassende Verweisen auf das versinkende Seiende im Ganzen. Diese im Ganzen abweisende Verweisung^a auf das entgleitende Seiende im Ganzen, als welche das Nichts in der Angst das Dasein umdrängt, ist das Wesen des Nichts: die Nichtung. Sie ist weder eine Vernichtung des Seienden, noch entspringt sie einer Verneinung. Die Nichtung läßt sich auch nicht in Vernichtung und Verneinung aufrechnen. Das Nichts selbst nichtet.^b

Das Nichten ist kein beliebiges Vorkommnis, sondern als abweisendes Verweisen auf das entgleitende Seiende im Ganzen offenbart es dieses Seiende in seiner vollen, bislang verborgenen Befremdlichkeit als das schlechthin Andere - gegenüber dem Nichts.

In der hellen Nacht des Nichts der Angst ersteht erst die ursprüngliche Offenheit des Seienden als eines solchen: daß es Seiendes ist - und nicht Nichts. Dieses von uns in der Rede dazugesagte „und nicht Nichts“ ist aber keine nachgetragene Erklärung, sondern die vorgängige Ermöglichung^c der Offenbarkeit von Seiendem überhaupt. Das Wesen des ursprünglich nichtenden Nichts liegt in dem: es bringt das Da-sein allererst vor^d das Seiende als ein solches.

Nur auf dem Grunde der ursprünglichen Offenbarkeit des Nichts kann

^a 5. Auflage 1949: ab-weisen: das Seiende für sich; ver-weisen: in das Sein des Seienden.

^b 5. Auflage 1949: als Nichten west, währt, gewährt das Nichts.

^c 5. Auflage 1949: d. h. Sein.

^d 5. Auflage 1949: eigens vor Sein des Seienden, vor den Unterschied.

V úzkosti se jsoucnu v celku stává vratkým. V jakém smyslu k tomu dochází? Jsoucnu přece není úzkostí zničeno, aby tak zbylo pouhé Nic. Jak by také mohlo, když úzkost je přece vůči jsoucnu v celku naprosto bezmocná. Nic vychází najevo spíše právě společně se jsoucnem a na něm jakožto v celku se vymykajícím.

V úzkosti nedochází k žádnému zničení veškerého jsoucnu o sobě, ale ani v ní neprovádíme popření jsoucnu v celku, abychom tím Nic teprve získali. Nehledě k tomu, že úzkostí jako takové je výslovný výkon popírajícího výroku cizí, přišli bychom stejně s takovým popřením, jehož výsledkem by mělo být Nic, vždy již příliš pozdě. S Ničím se setkáváme již předtím. Řekli jsme, že se s ním setkáváme „spolu“ s vymykajícím se jsoucnem v celku.

V úzkosti je obsaženo jisté couvnutí před..., které ovšem už není útěk, nýbrž fascinovaný klid. Toto couvnutí před... ustupuje od onoho Nic. To k sobě nepřitahuje, nýbrž je bytostně odmítavé. Toto odmítání je však jako takové odkazováním k propadajícímu se jsoucnu v celku, odkazováním, skrze něž se jsoucnu vymyká. Toto v celku odmítavé odkazování^a k vymykajícímu se jsoucnu v celku, v jehož podobě je pobyt Ničím v úzkosti obkličován, je bytování Ničeho: nicotnění. Není to ani negace jsoucnu, ani nepramení ze záporu. Nicotnění také nelze k negaci a záporu přiřadit. Nic samo nicotní.^b

Nicotnění není jen obyčejná epizoda, nýbrž jakožto odmítavý odkaz k vymykajícímu se jsoucnu v celku zjevuje nicotnění toto jsoucnu v jeho plné a až dosud skryté podivnosti jako něco naprosto jiného - vůči Ničemu.

V jasné noci tohoto Nic, které se objevuje v úzkosti, vyvstává teprve původní zřejmost jsoucnu jako takového: že je to jsoucnu - a ne Nic. Toto „a ne Nic“, které v reci dodáváme, není však žádné dodatečné vysvětlení, nýbrž předchůdné umožnění^c zřejmosti jsoucnu vůbec. Bytování původně nicotního Ničeho spočívá v tom: přivádět bytí-tu teprve vůbec před^d jsoucnu jako takové.

Pouze na základě původní zřejmosti Ničeho může lidský pobyt na

^a 5. vyd.: odmítat: jsoucnu samo o sobě; odkazovat: do *bytí* jsoucnu.

^b 5. vyd.: bytuje jakožto nicotnění, uchovává, skýtá Nic.

^c 5. vyd.: tj. býtí.

^d 5. vyd.: vlastě před bytí jsoucnu, před rozdíl.

115 das Dasein des Menschen auf Seiendes zugehen und eingehen. Sofern aber das Dasein seinem Wesen nach zu Seiendem, das es nicht ist und das es selbst ist, sich verhält, kommt es als solches Dasein je schon aus dem offenbaren Nichts her.

Da-sein heißt^a: Hineingehaltenheit in das Nichts.

Sich hineinhaltend^b in das Nichts ist das Dasein je schon über das Seiende im Ganzen hinaus. Dieses Hinaussein über das Seiende nennen wir die Transzendenz. Würde das Dasein im Grunde seines Wesens nicht transzendieren, d. h. jetzt, würde es sich nicht im Vorhinein in das Nichts hineinhalten, dann könnte es sich nie zu Seiendem verhalten^c, also auch nicht zu sich selbst.

Ohne ursprüngliche Offenbarkeit des Nichts kein Selbstsein und keine Freiheit^d.

Damit ist die Antwort auf die Frage nach dem Nichts gewonnen. Das Nichts ist weder ein Gegenstand noch überhaupt ein Seiendes. Das Nichts kommt weder für sich vor noch neben dem Seienden, dem es sich gleichsam anhängt. Das Nichts ist die Ermöglichung der Offenbarkeit des Seienden als eines solchen für^e das menschliche Dasein. Das Nichts gibt nicht erst den Gegenbegriff zum Seienden her, sondern gehört ursprünglich zum Wesen^f selbst. Im Sein des Seienden geschieht das Nichts des Nichts.

Allein jetzt muß endlich ein allzu lange zurückgehaltenes Bedenken zu Wort kommen. Wenn das Dasein nur im Sichhineinhalten in das Nichts zu Seiendem sich verhalten, also existieren kann und wenn das Nichts ursprünglich nur in der Angst offenbar wird, müssen wir dann nicht ständig in dieser Angst schweben, um überhaupt existieren zu können? Haben wir aber nicht selbst zugestanden, diese ursprüngliche Angst sei selten? Vor allem aber, wir existieren doch alle und verhalten uns zu Seiendem, das wir nicht selbst und das wir selbst sind - ohne diese Angst. Ist sie nicht eine willkürliche Erfindung und das ihr zugesprochene Nichts eine Übertreibung?

Doch was heißt es: diese ursprüngliche Angst geschieht nur in seltenen Augenblicken? Nichts anderes als: das Nichts ist uns zunächst und

^a 1. Auflage 1929: 1.) u.a. nicht nur, 2.) daraus nicht folgern: also ist alles Nichts, sondern umgekehrt: Übernehmen und Vernehmung des Seienden, Sein und Endlichkeit.

^b 5. Auflage 1949: wer hält ursprünglich?

^c 5. Auflage 1949: d. h. Nichts und Sein das Selbe.

^d 5. Auflage 1949: Freiheit und Wahrheit im Vortrag „Vom Wesen der Wahrheit“.

^e 5. Auflage 1949: nicht „durch“.

^f 5. Auflage 1949: Wesen: verbal; Wesen des Seins.

světě ke jsoucnu směřovat a dospět. A pokud se pobyt ve svém bytování vztahuje ke jsoucnu, kterým není, i k tomu, kterým sám je, pochází jakožto takto se vztahující pobyt vždy z onoho již zřejmého Ničeho.

Byt-tu znamená^a: držet se ve vyklonění do Ničeho.

Tím, že se pobyt drží vykloněn^b do Ničeho, vykročil již vždy za jsoucno v celku. Toto vykročení za rámec jsoucna nazýváme transcendence. Kdyby pobyt v základě svého bytí netranscendoval, což nyní znamená, kdyby se již předem nedržel vykloněn do Ničeho, nemohl by se nikdy vztahovat^c ke jsoucnu, tedy ani k sobě samému.

Bez původní zřejmosti Ničeho - žádné bytí sebou a žádná svoboda.^d

Tím jsme získali odpověď na otázku po Ničem. Nic není ani předmět, a vůbec ani jsoucno. Nic se nevyskytuje ani samo pro sebe, ani vedle jsoucna, ke kterému by se jaksi přivěšovalo. Nic je umožnění zřejmosti jsoucna jako takového pro^e lidský pobyt na světě. Nic netvoří až pojmový protějšek ke jsoucnu, nýbrž náleží původně k bytování^f vůbec. V bytí jsoucna se odehrává nicotnění Ničeho.

Ale nechme nyní konečně přijít ke slovu pochybnost, kterou jsme již příliš dlouho zadržovali. Jestliže se pobyt může vztahovat ke jsoucnu, a tedy existovat, jedině tak, že se drží vykloněn do Ničeho, a jestliže Nic se stává zřejmým původně pouze v úzkosti, nemusíme pak, abychom vůbec mohli existovat, tkvět v této úzkosti ustavičně? Nepřipustili jsme nicméně sami, že tato původní úzkost je vzácná? Především však přece všichni existujeme a vztahujeme se ke jsoucnu, kterým sami nejsme, i k tomu, kterým sami jsme - bez takové úzkosti. Není tato úzkost svévolným výmyslem a Nic, které jsme jí přiřkli, přeháněním?

Co to však znamená, že k této původní úzkosti dochází jen ve vzácných okamžicích? Nic jiného než to, že Nic je nám zprvu

^a 1. vyd.: 1) mimo jiné, nejen to; 2) nevyvozovat z toho: tudíž všechno je nic, nýbrž naopak: převzetí a naslouchání jsoucnu, bytí a konečnost.

^b 5. vyd.: kdo drží původně?

^c 5. vyd.: tj. Nic a bytí totéž.

^d 5. vyd.: svoboda a pravda v přednášce „Vom Wesen der Wahrheit“.

^e 5. vyd.: nikoli „skrze“.

^f 5. vyd.: bytnost verbálně*; bytování bytí.

* Proto zde a na jiných místech překládáme „Wesen“ jako „bytování“; pozn. překl.

zumeist in seiner Ursprünglichkeit verstellt. Wodurch denn? Dadurch, daß wir uns in bestimmter Weise völlig an das Seiende verlieren. Je mehr wir uns in unseren Umtrieben an das Seiende kehren, um so weniger lassen wir es als solches entgleiten, um so mehr kehren wir uns ab vom Nichts. Um so sicherer aber drängen wir uns selbst in die öffentliche Oberfläche des Daseins. Und doch ist diese ständige, wenngleich zweideutige Abkehr vom Nichts in gewissen Grenzen nach dessen eigenstem Sinn. Es - das Nichts in seinem Nichten - verweist uns gerade an das Seiende^a. Das Nichts nichtet unausgesetzt, ohne daß wir mit dem Wissen, darin wir uns alltäglich bewegen, um dieses Geschehen eigentlich wissea

Was zeugt eindringlicher für die ständige und ausgebreitete, obzwar verstellte Offenbarkeit des Nichts in unserem Dasein als die Verneinung? Diese bringt aber das Nicht keineswegs aus sich als Mittel der Unterscheidung und Entgegensetzung zum Gegebenen hinzu, um es gleichsam dazwischenzuschieben. Wie soll auch die Verneinung das Nicht aus ihr selbst aufbringen, wo sie doch nur verneinen kann, wenn ihr ein Verneinbares vorgegeben ist? Wie soll aber ein Verneinbares und Zuverneinendes als ein Nichthaftes erblickt werden können, es sei denn so, daß alles Denken als solches auf das Nicht schon vorblickt? Das Nicht kann aber nur offenbar werden, wenn sein Ursprung, das Nichten des Nichts überhaupt und damit das Nichts selbst, der Verborgenheit entnommen ist. Das Nicht entsteht nicht durch die Verneinung, sondern die Verneinung gründet sich auf das Nicht^a, das dem Nichten des Nichts entspringt. Die Verneinung ist aber auch nur eine Weise des nichtenden, d. h. auf das Nichten des Nichts vorgängig gegründeten Verhaltens.

Hierdurch ist in den Grundzügen die obige These erwiesen: das Nichts ist der Ursprung der Verneinung, nicht umgekehrt. Wenn so die Macht des Verstandes im Felde der Fragen nach dem Nichts und dem Sein gebrochen wird, dann entscheidet sich damit auch das Schicksal der Herrschaft der „Logik“^b innerhalb der Philosophie. Die Idee der „Logik“ selbst löst sich auf im Wirbel eines ursprünglicheren Fragens.

So oft und vielfältig nun auch die Verneinung - ob ausgesprochen oder nicht - alles Denken durchsetzt, so wenig ist sie allein der vollgültige Zeuge für die zum Dasein wesenhaft gehörige Offenbarkeit des Nichts. Denn die Verneinung kann weder als das einzige, noch gar als das führende nichtende

^a 5. Auflage 1949: weil in das Sein des Seienden.

^a 1. Auflage 1929: gleichwohl hier - wie sonst Aussage - die Verneinung zu nachträglich und äußerlich gelobt.

^b 1. Auflage 1929: „Logik“, d. h. die überlieferte Auslegung des Denkens.

a většinou ve své původnosti zastřeno. Čím? Tím, že se určitým způsobem plně vydáváme jsoucnu. Čím více se ve svém denním shonu obracíme ke jsoucnu, tím méně je necháváme, aby se jako takové vymykalo, tím více se od Ničeho odvracíme. Tím jistěji se však sami tlačíme na veřejný povrch svého pobytu.

A přece tento stálý, i když dvojsmyslný odvrát od Ničeho odpovídá v jistých mezích jeho nejvlastnějšímu smyslu. Právě ono to je - Nic ve svém nicotnění -, co nás odkazuje ke jsoucnu.^a Nic nicotní bez ustání, aniž bychom věděním, v němž se každodenně pohybujeme, o tomto dění vlastně věděli.

Co v našem pobytu svědčí pro stálou a všudypřítomnou, i když zastřenou zřejmost Ničeho naléhavěji než zápor? Ten však v žádném případě nepřidává svoje Ne k tomu, co je dáno, ze sebe, jako prostředek rozlišení a protikladu, aby je mezi jednotlivé danosti jaksi vsunul. Jak má také zápor vydat toto Ne sám ze sebe, když přece může popírat jen tam, kde je mu předem dáno něco, co lze popřít? A jak má být to, co je možno a nutno popřít, spatřeno jako něco záporného, ne-li tak, že veškeré myšlení jako takové již předem na toto Ne patří? Ne se však může stát zřejmým pouze tehdy, když jeho původ, nicotnění Ničeho vůbec, a tedy Nic samo, je vyňato ze skrytosti. Ne nevzniká popíráním, nýbrž popírání se zakládá na Ne,^a které pochází z nicotnění onoho Nic. Popírání je však také jen jedním ze způsobů nicotněního, tzn. na nicotnění Ničeho předchůdně založeného chování.

Tím je v základních rysech prokázána výše uvedená teze: Nic je původem záporu, nikoli naopak. Je-li takto zlomena moc rozumu na poli tázání po Ničem a po bytí, pak je tím také rozhodnut osud vlády „logiky“^b ve filosofii. Idea „logiky“ sama se rozkládá ve víru původ-nějšího tázání.

Jakkoli je veškeré myšlení často a rozmanitě prostoupeno popíráním - ať už výslovným, či nevýslovným, přece není jediným plnohodnotným svědkem zřejmosti Ničeho, která bytostně náleží k našemu pobytu na světě. Neboť popírání nemůže být považováno za

^a 5. vyd.: protože do bytí jsoucna.

^a 1. vyd.: nicméně je zde zápor - jako ostatně i výrok - pojat příliš povrchně a mnohé je přeskočeno.

^b 1. vyd.: „logika“, tzn. tradiční výklad myšlení.

Verhalten angesprochen werden, darin das Dasein vom Nichten des Nichts durchschüttelt bleibt. Abgründiger als die bloße Angemessenheit der denkenden Verneinung ist die Härte des Entgegenhandelns und die Schärfe des Verabscheuens. Verantwortlicher ist der Schmerz des Versagens und die Schonungslosigkeit des Verbotens. Lastender ist die Herbe des Entbehrens.

Diese Möglichkeiten des nichtenden Verhaltens - Kräfte, in denen das Dasein seine Geworfenheit trägt, wenngleich nicht meistert - sind keine Arten des bloßen Verneinens. Das verwehrt ihnen aber nicht, sich im Nein und in der Verneinung auszuspochen. Dadurch verrät sich freilich erst recht die Leere und Weite der Verneinung. Die Durchdrungenheit des Daseins vom nichtenden Verhalten bezeugt die ständige und freilich verdunkelte Offenbarkeit des Nichts, das ursprünglich nur die Angst enthüllt. Darin liegt aber: diese ursprüngliche Angst wird im Dasein zumeist niedergehalten. Die Angst ist da. 118 Sie schläft nur. Ihr Atem zittert ständig durch das Dasein: am wenigsten durch das „ängstliche“ und unvernünftig für das „Ja Ja“ und „Nein Nein“ des betriebsamen; am ehesten durch das verhaltene; am sichersten durch das im Grunde verwegene Dasein. Dieses aber geschieht nur aus dem, wofür es sich verschwendet, um so die letzte Größe des Daseins zu bewahren.

Die Angst des Verwegenen duldet keine Gegenstellung zur Freude oder gar zum behaglichen Vergnügen des beruhigten Dahintreibens. Sie steht - diesseits solcher Gegensätze - im geheimen Bunde mit der Heiterkeit und Milde der schaffenden Sehnsucht.

Die ursprüngliche Angst kann jeden Augenblick im Dasein erwachen. Sie bedarf dazu keiner Weckung durch ein ungewöhnliches Ereignis. Der Tiefe ihres Waltens entspricht das Geringfügige ihrer möglichen Veranlassung. Sie ist ständig auf dem Sprunge und kommt doch nur selten zum Springen, um uns ins Schweben zu reißen.

Die Hineingehaltenheit des Daseins in das Nichts auf dem Grunde der verborgenen Angst macht den Menschen zum Platzhalter des Nichts. So endlich sind wir, daß wir gerade nicht durch eigenen Beschluß und Willen uns ursprünglich vor das Nichts zu bringen vermögen. So abgründig gräbt im Dasein die Verendlichkeit, daß sich unserer Freiheit die eigenste und tiefste Endlichkeit versagt.

Die Hineingehaltenheit des Daseins in das Nichts auf dem Grunde der verborgenen Angst ist das Übersteigen des Seienden im Ganzen: die Transzendenz.

Unser Fragen nach dem Nichts soll uns die Metaphysik selbst vorführen. Der Name „Metaphysik“ stammt aus dem griechischen μετά τὰ φυσικά. Dieser wunderliche Titel wurde später gedeutet

vůdčí nicotníci chování našeho pobytu prochvíváného nicotněním Ničeho. Propastnější nežli pouhá přiměřenost myšlenkového záporu je tvrdost vzdoru a ostrost hnusu. Zodpovědnější je bolest selhání a nešetrnost zakazování. Tíživější je trpkost postrádání.

Tyto možnosti nicotnického chování - síly, v nichž pobyt nese, i když nikoli ovládá, svoji vrženost - nejsou žádnými druhy pouhého popírání. To jim však nebrání v tom, aby se pomocí Ne a záporu vyjadřovaly. Tím se ovšem teprve prozrazuje prázdnota a širě záporu. Prodchnutost pobytu nicotnickým chováním dosvědčuje stálou a ovšem zatemněnou zřejmost Ničeho, které je původně odhalováno pouze úzkostí. V tom je však obsaženo: tato původní úzkost je v pobytu většinou zatlačována. Úzkost tu je. Pouze spí. Její dech pobytě stále prochvívá: nejméně oním „úzkostlivým“ a nepostřehnutelně oním příčinnivým, který ji nevnímá pro samé „ano, ano“ a „ne, ne“; nejspíše pak tím, který se ovládá; nejjistěji pobytě od základu odvážným. Tímto posledně jmenovaným se však pobyt může stát pouze na základě toho, pro co se celý nasazuje, aby tak uchoval poslední velikost lidského pobytu.

Úzkost odvážlivce nestrpí, aby byla stavěna do protikladu k radosti či dokonce k pohodlnému uspokojení poklidného přežívání. Stojí - stranou takových protikladů - v tajném svazku s radostí a štědrostí tvořivé touhy.

Původní úzkost může v pobytu procitnout každým okamžikem. Nemusí být buzena nějakou mimořádnou událostí. Hluboce jejího panování odpovídá, že ji může vzbudit i nepatrný podnět. Je stále připravena ke skoku, ale přece se vymršťuje jen zřídka, aby nám vyrvala půdu pod nohama.

Vyklonění do Ničeho, v němž se pobyt drží na základě skryté úzkosti, dělá člověka místem tohoto Nic. Jsme tak koneční, že vlastním rozhodnutím a vůlí nejsme s to původně se postavit před Nic. Zkonečnění kutá v pobytu tak propastně, že nejvlastnější a nejhlubší konečnost se naší svobodě odpirá.

Vyklonění do Ničeho, v němž se pobyt drží na základě skryté úzkosti, je překračování jsoucna v celku: transcendence.

Naše tázání po Ničem nám má předvést metafyziku samu. Jméno „metafyzika“ pochází z řeckého μετά τὰ φυσικά. Tento podivný

als Bezeichnung des Fragens, das μετά - trans - „über“ das Seiende als solches hinausgeht.

Metaphysik ist das Hinausfragen über das Seiende, um es als ein solches und im Ganzen für das Begreifen zurückzuerhalten.

- 119 In der Frage nach dem Nichts geschieht ein solches Hinausgehen über das Seiende als Seiendes im Ganzen. Sie ist somit als eine „meta physische“ Frage erwiesen. Von den Fragen solcher Art gaben wir zu Beginn eine doppelte Charakteristik: jede metaphysische Frage umgreift einmal je das Ganze der Metaphysik. In jeder metaphysischen Frage wird sodann je das fragende Dasein mit in die Frage hineingenommen.

Inwiefern durchgreift und umspannt die Frage nach dem Nichts das Ganze der Metaphysik?

Über das Nichts spricht sich die Metaphysik von altersher in einem freilich mehrdeutigen Satze aus: ex nihilo nihil fit, aus Nichts wird Nichts. Wenngleich in der Erörterung des Satzes das Nichts selbst nie eigentlich zum Problem wird, so bringt er doch aus dem jeweiligen Hinblick auf das Nichts die dabei leitende Grundauffassung des Seienden zum Ausdruck. Die antike Metaphysik faßt das Nichts in der Bedeutung des Nichtseienden, d. h. des ungestalteten Stoffes, der sich selbst nicht zum gestalthaften und demgemäß ein Aussehen (εἶδος) bietenden Seienden gestalten kann. Seiend ist das sich bildende Gebilde, das als solches im Bilde (Anblick) sich darstellt. Ursprung, Recht und Grenzen dieser Seinsauffassung werden so wenig erörtert wie das Nichts selbst. Die christliche Dogmatik dagegen leugnet die Wahrheit des Satzes ex nihilo nihil fit und gibt dabei dem Nichts eine veränderte Bedeutung im Sinne der völligen Abwesenheit des außergöttlichen Seienden: ex nihilo fit - ens creatum. Das Nichts wird jetzt der Gegenbegriff zum eigentlich Seienden, zum summum ens, zu Gott als ens increatum. Auch hier zeigt die Auslegung des Nichts die Grundauffassung des Seienden an. Die metaphysische Erörterung des Seienden hält sich aber in derselben Ebene wie die Frage nach dem Nichts. Die Fragen nach dem Sein und dem Nichts als solchen unterbleiben beide. Daher bekümmert auch gar nicht die Schwierigkeit, daß, wenn Gott aus dem Nichts schafft, gerade er sich zum Nichts muß verhalten können. Wenn aber Gott Gott ist, kann er das Nichts nicht kennen, wenn anders das „Absolute“ alle Nichtigkeit von sich ausschließt.

- 120 Diese rohe historische Erinnerung zeigt das Nichts als Gegenbegriff des eigentlich Seienden, d. h. als dessen Verneinung. Wird aber das Nichts irgendwie Problem, dann erfährt dieses Gegenverhältnis nicht etwa nur eine deutlichere Bestimmung, sondern es erwacht erst die

titul byl později vyložen jako označení takového tázání, které je vykročením „za“ (μετά, trans) jsoucno jako takové.

Metafyzika je tázání, jež vykračuje za jsoucno, aby je jako takové a v celku získalo opět zpátky pro svoje pochopení.

Takové vykročení za jsoucno jakožto jsoucno v celku se děje v otázce po Nic. Tím je tato otázka prokázána jako „metafyzická“. Tázání tohoto druhu jsme na začátku charakterizovali dvojím: každá metafyzická otázka objímá vždy celek metafyziky. V každé metafyzické otázce je vždy spoluzahrnut tázající se pobyt. Jak dalece proniká a obepíná otázka po Ničem celek metafyziky? O Ničem se metafyzika odedávna vyslovuje v jedné jistě mnohoznačné větě: ex nihilo nihil fit, z ničeho pochází zase nic. I když Nic samo se ve výkladu této věty nikdy nestane vlastním problémem, umožňuje tato věta vyjádřit na základě určitého dobového pohledu na Nic příslušné základní pojetí jsoucna, kterým je výklad nesen. Antická metafyzika chápe Nic ve významu nejsoucna, tzn. beztvare látky, která se sama nemůže utvářet ve jsoucno mající tvar, a nesoucí tudíž s sebou určitou podobu (εἶδος). Jsoucí je utvářející se útvar, který se jako takový představuje v podobě (pro pohled). Původ, oprávnění a meze tohoto pojetí bytí jsou vykládány právě tak málo jako Nic samo. Křesťanská dogmatika naproti tomu popírá pravdivost věty ex nihilo nihil fit a mění přitom význam Ničeho na úplnou nepřítomnost mimobožského jsoucna: ex nihilo fit - ens creatum. Nic se teď stává pojmovým protějškem k vlastnímu jsoucnu, k summum ens, k Bohu jako ens increatum. Také zde ukazuje výklad Ničeho základní pojetí jsoucna. Metafyzický výklad jsoucna se však udržuje v téže rovině jako otázka po Ničem. Otázky po bytí a Ničem jako takových zůstávají nepoloženy. Proto také vůbec neznepokojuje obtíž, že tvoří-li Bůh z Ničeho, pak právě on musí mít možnost se k tomuto Nic vztahovat. Je-li však Bůh Bohem, nemůže s žádným Nic mít nic společného, pakliže „absolutno“ veškerou nicotnost vylučuje.

Tato v hrubých rysech načrtnutá historická připomínka ukazuje Nic jako pojmový protějšek vlastního jsoucna, tzn. jako jeho popření. Stane-li se však Nic nějak problémem, pak dozná vztah této protivy nikoli snad jen zřetelnějšího určení, nýbrž probudí teprve vlastní meta-

eigentlich metaphysische Fragestellung nach dem Sein des Seienden. Das Nichts bleibt nicht das unbestimmte Gegenüber für das Seiende, sondern es enthüllt sich als zugehörig zum Sein des Seienden.

„Das reine Sein und das reine Nichts ist also dasselbe.“ Dieser Satz Hegels (Wissenschaft der Logik I. Buch, WWIII, S. 74) besteht zu Recht. Sein und Nichts gehören zusammen, aber nicht weil sie beide - vom Hegeischen Begriff des Denkens aus gesehen - in ihrer Unbestimmtheit und Unmittelbarkeit übereinkommen, sondern weil das Sein selbst im Wesen endlich ist und sich nur in der Transzendenz des in das Nichts hinausgehaltenen Daseins offenbart.

Wenn anders die Frage nach dem Sein als solchem die umgreifende Frage der Metaphysik ist, dann erweist sich die Frage nach dem Nichts von der Art, daß sie das Ganze der Metaphysik umspannt. Die Frage nach dem Nichts durchgreift aber zugleich das Ganze der Metaphysik, sofern sie uns vor das Problem des Ursprungs der Verneinung zwingt, d. h. im Grunde vor die Entscheidung über die rechtmäßige Herrschaft der „Logik“^a in der Metaphysik.

Der alte Satz *ex nihilo nihil fit* enthält dann einen anderen, das Seinsproblem selbst treffenden Sinn und lautet: *ex nihilo omne ens qua ens fit*. Im Nichts des Daseins kommt erst das Seiende im Ganzen seiner eigensten Möglichkeit nach, d. h. in endlicher Weise, zu sich selbst. Inwiefern hat dann die Frage nach dem Nichts, wenn sie eine metaphysische ist, unser fragendes Dasein in sich hineingenommen? Wir kennzeichnen unser jetzt und hier erfahrenes Dasein als wesentlich bestimmt durch die Wissenschaft. Wenn unser so bestimmtes Dasein in die Frage nach dem Nichts gestellt ist, dann muß es durch diese Frage fragwürdig geworden sein.

Das wissenschaftliche Dasein hat seine Einfachheit und Schärfe darin, daß es sich in einer ausgezeichneten Weise zum Seienden selbst verhält und einzig zu ihm. Das Nichts möchte die Wissenschaft mit überlegener Geste preisgeben. Jetzt aber wird im Fragen nach dem Nichts offenbar, daß dieses wissenschaftliche Dasein nur möglich ist, wenn es sich im Vorhinein in das Nichts hineinhält. Es versteht sich erst dann in dem, was es ist, wenn es das Nichts nicht preisgibt. Die vermeintliche Nüchternheit und Überlegenheit der Wissenschaft wird zur Lächerlichkeit, wenn sie das Nichts nicht ernst nimmt. Nur weil das Nichts offenbar ist, kann die Wissenschaft das Seiende selbst zum Gegenstand der Untersuchung machen. Nur wenn die Wissenschaft aus der Metaphysik existiert, vermag sie ihre wesenhafte Aufgabe stets neu zu gewinnen, die nicht im Ansammeln und Ordnen von Kenntnis-

^a 1. Auflage 1929: d. h. immer der überlieferten Logik und ihr Logos als Ursprung der Kategorien.

fyzické tázání po bytí jsoucna. Nic nezůstane neurčitým protějškem jsoucna, nýbrž odhalí se jako to, co přináleží k bytí jsoucna.

„Čisté bytí a čisté nic je tedy totéž.“ Tato Hegelova věta (Wissenschaft der Logik, I. Buch, WW III, str. 74) je plně oprávněná. Bytí a Nic patří dohromady, ale ne proto, že - z hlediska Hegelova pojmu myšlení - je obojí stejně neurčité a bezprostřední, nýbrž proto, že bytí samo je ve svém bytování konečné a pouze v transcendenci pobytu, který se drží vykloněn do Ničeho, se stává zřejmým. Je-li tedy otázka po bytí jako takovém klíčovou otázkou metafyziky, pak se otázka po Ničem ukazuje jako otázka, která obepíná celek metafyziky. Otázka po Ničem však také celek metafyziky proniká, pakliže nás nutí zabývat se problémem původu záporu, tj. v základě rozhodnout o oprávněnosti vlády „logiky“^a v metafyzice. Stará věta *ex nihilo nihil fit* nabývá pak jiného smyslu, který zasahuje samotný problém bytí, a zní: *ex nihilo omne ens qua ens fit*. * V onom Nic, do něhož je pobyt vykloněn, přichází teprve jsoucno v celku v souladu se svou nejvlastnější možností, tzn. konečným způsobem, k sobě samému. Jak dalece pak zahrnuje otázka po Ničem, když je otázkou metafyzickou, náš pobyt, který ji klade? Náš zde a nyní zakoušený pobyt charakterizujeme jako bytostně určený vědou. Je-li náš takto určený pobyt podroben otázce po Ničem, pak musí být touto otázkou zproblematizován.

Jednoduchost a ostrost vědeckého pobytu záleží v tom, že se jistým význačným způsobem vztahuje ke jsoucnu samému, a jedině k němu. Onoho Nic by se věda ráda se suverénním gestem vzdala. Nyní se však v tázání po Ničem stává zřejmým, že tento vědecký pobyt je možný pouze tak, že se již předem drží do Ničeho vykloněn. Teprve tehdy porozumí sám sobě v tom, čím jest, když se onoho Nic nevzdá. Jestliže ono Nic nebere vážně, stává se domnělá střízlivost a převaha věd směšnou. Jen proto, že Nic je zřejmé, může věda učinit jsoucno samo předmětem zkoumání. Jen pokud věda existuje z metafyziky, je s to plnit stále znovu svůj bytostný úkol, který nespočívá v hromadění a pořádání vědomostí, nýbrž v odemykání celého pro-

^a 1. vyd.: tzn. vždy tradiční logiky a jejího logu jako původu kategorií.

* „Z ničeho pochází veškeré jsoucno jakožto jsoucí“ (pozn. překl.).

sen besteht, sondern in der immer neu zu vollziehenden Erschließung des ganzen Raumes der Wahrheit von Natur und Geschichte.

Einzig weil das Nichts im Grunde des Daseins offenbar ist, kann die volle Befremdlichkeit des Seienden über uns kommen. Nur wenn die Befremdlichkeit des Seienden uns bedrängt, weckt es und zieht es auf sich die Verwunderung. Nur auf dem Grunde der Verwunderung - d. h. der Offenbarkeit des Nichts - entspringt das „Warum?“. Nur weil das Warum als solches möglich ist, können wir in bestimmter Weise nach Gründen fragen und begründen. Nur weil wir fragen und begründen können, ist unserer Existenz das Schicksal des Forschers in die Hand gegeben.

Die Frage nach dem Nichts stellt uns - die Fragenden - selbst in Frage. Sie ist eine metaphysische.

Das menschliche Dasein kann sich nur zu Seiendem verhalten, wenn es sich in das Nichts hineinhält. Das Hinausgehen über das Seiende geschieht im Wesen des Daseins. Dieses Hinausgehen aber ist die Metaphysik selbst. Darin liegt: Die Metaphysik gehört zur „Natur des Menschen“. Sie ist weder ein Fach der Schulphilosophie noch ein Feld willkürlicher Einfälle. Die Metaphysik ist das Grundgeschehen im Dasein. Sie ist das Dasein selbst. Weil die Wahrheit der Metaphysik in diesem abgründigem Grunde wohnt, hat sie die ständig lauende Möglichkeit des tiefsten Irrtums zur nächsten Nachbarschaft. Daher erreicht keine Strenge einer Wissenschaft den Ernst der Metaphysik. Die Philosophie kann nie am Maßstab der Idee der Wissenschaft gemessen werden.

Wenn die aufgerollte Frage nach dem Nichts wirklich von uns mitgefragt wurde, dann haben wir die Metaphysik uns nicht von außen vorgeführt. Wir haben uns auch nicht erst in sie „versetzt“. Wir können uns gar nicht in sie versetzen, weil wir - sofern wir existieren - schon immer in ihr stehen. Φύσει γάρ ὁ φίλέ ἐνεστὶ τις φιλοσοφία τη του ἀνδρός διανοία (Platon, Phaidros 279 a). Sofern der Mensch existiert, geschieht in gewisser Weise das Philosophieren. Philosophie - was wir so nennen - ist das In-Gang-bringen der Metaphysik, in der sie zu sich selbst und zu ihren ausdrücklichen Aufgaben kommt^a. Die Philosophie kommt nur in Gang durch einen eigentümlichen Einsprung der eigenen Existenz in die Grundmöglichkeiten des Daseins im Ganzen. Für diesen Einsprung ist entscheidend: einmal das Raumgeben für das Seiende im Ganzen; sodann das Sichloslassen in das Nichts, d. h. das Freiwerden von den Götzen, die jeder hat und zu denen er sich

^a Wegmarken, 1. Auflage 1967: zweierlei gesagt: „Wesen“ der Metaphysik und ihre eigene seinsgeschichtliche Geschichte; beides später genannt in der „Verwindung“.

storu pravdy o přírodě a dějinách, v odemykání, jež je třeba vždy znovu vykonat.

Jedině proto, že Nic je nám v jádře našeho pobytu zřejmé, může na nás doléhat celá podivnost jsoucna. Jen pokud na nás naléhá podivnost jsoucna, probouzí a přitahuje k sobě jsoucno údiv. Pouze na základě údivu - tzn. na základě zřejmosti Ničeho - vzniká „proč“. Jen proto, že „proč“ jako takové je možné, můžeme se určitým způsobem tázat po důvodech a odůvodňovat. Pouze proto, že se můžeme tázat a odůvodňovat, je naší existenci svěřen osud badatele. Otázka po Ničem staví nás samotné jakožto tázající se do otázky. Je to metafyzická otázka.

Lidský pobyt se může vztahovat ke jsoucnu, jen když se drží vykloněn do Ničeho. Vykročení za jsoucno se odehrává v bytování pobytu. Toto vykročení je však metafyzika sama. V tom je obsaženo: metafyzika náleží k „přirozenosti člověka“. Není ani oborem školské filosofie, ani polem libovolných nápadů. Metafyzika je základním děním v lidském pobytu. Metafyzika je tento pobyt sám. Protože pravda metafyziky leží na tomto bezedném dně, je v těsném sousedství stále číhající možnosti nejhlubšího omylu. Přísnost vědy tudíž nikdy nedosahuje vážnosti metafyziky. Filosofie nemůže být nikdy měřena měřítkem ideje vědy.

Jestliže jsme se onoho tázání, jež zde bylo rozvinuto v otázce po Ničem, skutečně spoluúčastnili, pak jsme si předvedli metafyziku nikoli zvnějšku. Také jsme se do ní teprve „nepravili“. Do metafyziky se vůbec nemůžeme vpravovat, protože pokud existujeme -vždycky už v ní stojíme. Φύσει γάρ ὁ φίλέ ἐνεστὶ τις φιλοσοφία τη του ἀνδρός διανοία (Platón, Phdr. 279 a). Pokud člověk existuje, je tu jistým způsobem i filosofování. Filosofovat - to, co my tak nazýváme - znamená uvádět do chodu metafyziku, v níž filosofie přichází k sobě samé a ke svým výslovným úkolům.^a Filosofie se dostává do chodu pouze zvláštním skokem vlastní existence do základních možností pobytu v celku. Pro tento skok je rozhodující: předně poskytnout prostor pro jsoucno v celku; dále uvolnit se do Ničeho, tzn. osvobodit se od model, které každý má a ke kterým se

^a Wegmarken, 1. vyd.: tím je řečeno dvojí: „bytování“ metafyziky a dějiny jejího vlastního bytostného údělu; obojí později změněno v „překonání“.

wegzuschleichen pflegt; zuletzt das Ausschwingenlassen dieses Schwehens, auf daß es ständig zurückschwinge in die Grundfrage der Metaphysik, die das Nichts selbst erzwingt: Warum ist überhaupt Seiendes und nicht vielmehr Nichts?

obvykle odplíží; a konečně nechat ono kymáčení, které nám bere půdu pod nohama, aby nás vrhlo vždy zpět do základní otázky metafyziky, kterou si Nic samo vynucuje: Proč je vůbec jsoucno a ne spíše Nic?

